

Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten

Titel bijdrage

Kunnen we nog samen televisie kijken?

Een kwalitatief onderzoek naar de ontwikkeling van een positief leefklimaat in residentiële jeugdzorg

Auteur(s) - Titulatuur en affiliatie:

Aantal woorden, inclusief referenties (min. 5000, max. 7500 woorden):

7331

Heeft u elders dit artikel/een verwante verwerking ingediend in een ander(stalig) tijdschrift?

Werd uw bijdrage reeds publiek toegankelijk gemaakt op een website of op een studiedag?

Neen.

Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten

Titel bijdrage:

Kunnen we nog samen televisie te kijken?

Een kwalitatief onderzoek naar de ontwikkeling van een positief leefklimaat in residentiële jeugdzorg

Abstract Nederlands (min. 150, max. 200 woorden):

In residentiële jeugdzorg is het belangrijk om na te denken hoe we de ontwikkeling van jongeren zo kwaliteitsvol mogelijk kunnen ondersteunen. Één van de kernelementen om dat te doen, is de vormgeving van een positief leefklimaat in die settings. En hoewel we zicht hebben op een aantal factoren die daartoe bijdragen, blijft het over het algemeen moeilijk om algemene pasklare contouren vast te leggen en te verankeren in de praktijk. Daarnaast is er weinig kennis over belemmerende factoren om een positief leefklimaat te organiseren. Vandaaruit is de focus van deze studie tweeledig: (1) welke elementen zijn in de praktijk belangrijk in de organisatie van een positief leefklimaat en (2) welke spanningen worden ervaren in de ontwikkeling van een positief leefklimaat. Respondenten hebben een duidelijke visie over wat nodig is in de ontwikkeling van een positief leefklimaat maar het blijft moeilijk om afgebakende pasklare elementen te benoemen. Bovendien beschrijven de respondenten een aantal spanningen op organisatie- en beleidsniveau die de organisatie van een positief leefklimaat bemoeilijken. Deze (werk-) context zorgt ervoor dat de respondenten worstelen met een professionaliteitsopvatting die in het dagdagelijkse nodig is om een positief leefklimaat te bewerkstelligen.

Trefwoorden Nederlands:

Residentiële jeugdzorg, leefklimaat, kinderen en adolescenten, leefgroepbegeleider

Abstract Engels (max. 150 woorden):

In residential care for children and youth, supporting the quality of life of children is one of the main priorities. One of the key factors in providing good quality of care in these organizations, in relation to the children's development, is developing a positive living (group) climate. Even though some key elements in achieving such a climate have been identified, it seems to remain difficult to present a clear-cut framework that allows residential care practice to implement a positive living group climate in their

day-to-day life. Furthermore, we have very little evidence of the individual and systemic elements that inhibit organizations from developing a positive living group climate. Therefore, we want to elucidate these elements. The objectives of this study were to investigate: (1) how respondents perceive the development of a positive living group climate in practice, and (2) which tensions they experience in relation to establishing a positive living group climate. The results indicate that respondents have ideas about the necessary main themes for establishing a positive living group climate, but that it remains difficult to grasp exactly which elements are necessary to establish such a climate. Furthermore, issues on the organizational and policy level complicate the development of a positive living climate. In this context, the respondents struggle with how to define what kind of professionalism is needed to create a positive living climate. These important outcomes are further discussed in this article.

Trefwoorden Engels:

Residential youth care, living group climate, children and adolescents, group worker

1. Inleiding

Kinderen en jongeren hebben het recht om zo gewoon mogelijk op te groeien, ook in de bijzondere setting van residentiële jeugdhulp. Het belang van het kind dient ten allen tijde vooropgesteld te worden. Wanneer het kind niet thuis kan wonen, moet het met de grootste zorg beschermd en opgevoed te worden (Kinderrechtenverdrag, 1989; European Convention on Human Rights, 2013). Het is belangrijk dat de organisaties in de residentiële jeugdhulp kennis hebben van de kinderrechten en op basis daarvan kwalitatieve zorg organiseren (Höfte, et al., 2021; Kruif, 2019). Internationale studies hebben al lange tijd aandacht voor de kernelementen van residentiële jeugdhulp, die bijdragen aan de ontwikkeling en rechten van de jongere (Anglin, 2004; Daly, 2018; Höfte, et al., 2021; James, 2011; McLean, 2015; Postle, 2002; Whittaker et al., 2016). Een belangrijk doel van residentiële jeugdzorg bestaat erin om de kwaliteit van leven van jongeren en hun netwerk te verbeteren door deze kernelementen op een goede manier in te zetten (Whittaker, Del Valle, & Holmes, 2015). Anderzijds wordt residentiële jeugdzorg vaak gezien als *last resort* die enkel overwogen kan worden wanneer alle opties binnen het familiale netwerk uitgeput zijn (Dozier et al., 2014; Frensch & Cameron, 2002; Knorth et al., 2008; Thoburn, 2016; Van Loon, 2007). Resultaten met betrekking tot de effecten van deze hulpverleningsvorm zijn ook ambivalent (Whittaker, et al., 2016). Het samen leven verloopt niet altijd gemakkelijk en is vaak beschadigend (Van der Helm, 2011), onder meer door de repressieve afspraken en handelingen die er gebruikt worden (Van der Valk, 2017). Residentiële jeugdhulp wordt vanuit die optiek vaak niet als een gepaste oplossing gezien, terwijl werd aangetoond dat het dat, in sommige gevallen, wel kan zijn (Anglin, 2004; Harder et al., 2006; Knorth et al., 2008; Shubert et al., 2012; Souverein et al., 2013; Whittaker et al., 2016). Van der Helm (2011) stelt het scherp: laat ons er in de eerste plaats voor zorgen dat jongeren op deze plekken niet bijkomend getraumatiseerd worden (*“first do no harm”*).

De geschetste beeldvorming over residentiële jeugdzorg, noopt ons des te meer om op zoek te gaan naar hoe de kwaliteit van deze zorg (verder) verbeterd kan worden om de minderjarigen die er in terecht komen, het recht om zo gewoon mogelijk en kwaliteitsvol op te groeien, te garanderen. We bekijken residentiële jeugdzorg o.i. best vanuit een integratief, sociaal (ortho)pedagogisch perspectief met aandacht voor de elementen die ons pedagogisch handelen mee bepalen (Cameron & Moss, 2011). De definitie van Whittaker, et. al. (2016) past goed bij dit perspectief. Zij omschrijven de essentie van *therapeutic residential care* (TRC) als volgt:

“the playful use of a purposefully constructed, multi-dimensional living environment designed to enhance or provide treatment, education, socialization, support, and protection to children and youth with identified mental health or behavioural needs in partnership with their families and in collaboration with a full spectrum of community- based formal and informal helping resources” (Whittaker et. al, 2016, p. 94).

In deze definitie halen Whittaker en collega's het belang aan van een zorgvuldig uitgewerkte leefomgeving die zich richt op verschillende (levens-) domeinen. Oorspronkelijk werd hiervoor de term 'sociaal klimaat' gehanteerd (Moos, 1975). De wetenschappelijke consensus over het concept is echter beperkt (Leipoldt & Strijbosch, 2020). Omwille van de complexiteit en de gelaagdheid van de setting en daarin het klimaat, lijkt het wenselijk het concept bewust breed te houden. Wij gebruiken in dit artikel verder de term (positief) leefklimaat, zoals deze ook gebruikt werd in het Vlaamse project 'Back to basics' (zie verder). Positief is in deze context vooral gericht op een klimaat dat de ontwikkeling van jongeren ondersteunt.

Van der Helm, Kuipers and Stams (2018, p. 340) definiëren een positief leefklimaat als volgt: *“De kwaliteit van de fysieke en sociale omgeving, in termen van het voorzien in voldoende en noodzakelijke voorwaarden voor fysieke en mentale gezondheid, welzijn, contact, en persoonlijke groei van jeugdigen, met respect voor hun menselijke waardigheid en mensenrechten, alsook hun persoonlijke autonomie, gericht op herstel en succesvolle participatie in de maatschappij.”*

Het belang van een positief leefklimaat wordt door meerdere pioniers onderschreven (Avby, 2015; Bettelheim, 1967; De Valk, 2017; Kok, 1984; Leipoldt et. al., 2018; Ter Horst, 1977; Triesschman, 1969; Van der Ploeg, 2005; Van der Helm, 2011, 2019; Ward, 2004; Whittaker et al., 2016)). Bettelheim (1967) benoemde in zijn tijd reeds heel wat ideeën die nog altijd erg actueel zijn: zo gaf hij onder meer aan dat gedrag het symptoom is van vroege negatieve ervaringen, dat het belangrijk is om in hulpverlening alle elementen uit de omgeving van kinderen mee in rekening te brengen, dat therapie het beste tot zijn recht komt als het gekoppeld wordt aan het dagdagelijkse, én dat enkel onvoorwaardelijke acceptatie van moeilijk gedrag nodig is om een duurzame relatie met de jongere op te kunnen bouwen. Trieschman (1969) bekijkt de ontwikkeling van een positief leefklimaat als één van de belangrijkste therapeutische factoren om wenselijk gedrag van jongeren te bevorderen. Voor hem is het dagelijkse leven minstens even belangrijk als de therapiesessie en moeten beide met elkaar verweven worden. Kok (1984) beschrijft een positief leefklimaat als een belangrijke bouwsteen. Volgens hem is een positief leefklimaat de fundering om methodisch groepswerk op te bouwen en om de (motivatie voor) behandeling beter effect te laten hebben.

Studies tonen aan dat een positief leefklimaat ervoor zorgt dat het aantal agressie-incidenten (Ros et al., 2013), het onderliggend negatief gedrag (Attar-Schwartz, 2013), externaliserende problemen (Gross, Duppong Hurley, Sullivan, Lambert, Van Ryzin, & Thompson, 2015), en aanpassingsproblemen (Pinchover & Attar-Schwartz, 2014) verminderen of dalen. Het leidt ook tot betere coping strategieën (Van der Helm, Beunk, Stams, & Van der Laan, 2014), een grotere behandelingsmotivatie (Van der Helm, 2011) en meer empathisch vermogen (Heynen, Van der Helm, Cima, Stams, & Korebrits, 2017). Daarbovenop wijst onderzoek uit dat de bespreking en de monitoring van het leefklimaat leidt tot een meer positief klimaat (Levrouw, et. al., 2018; Leipoldt et al., 2018; Van der Helm, 2011).

Bepaalde studies pogen om die elementen te definiëren. Één van de belangrijkste elementen is de begeleider zelf en de manier waarop hij in relatie gaat met de jongere (Baart, 2001; Harder, Knorth,

& Zandberg, 2006; Ryan & Deci, 2017; Schaftenaar, 2018; Van der Helm, 2011). De ondersteuning van deze jongeren wordt gekenmerkt door overdracht en tegenoverdracht en is daarom interactioneel van aard. Inzetten op de behoeften en de ontwikkeling van jongeren, is daarom onlosmakelijk verbonden met de kern – taken en - eigenschappen van de begeleider (Dekker & Van Miert, 2020; De Swart, 2011). Vanuit het perspectief van de zelfdeterminatietheorie (Ryan & Deci, 2017) kan worden gesteld dat die relatie gericht moet zijn op het ervaren van verbondenheid, het stimuleren van groei en zingeving, het creëren van leermomenten, én het zo weinig mogelijk inperken van de autonomie (Dekker & Van Miert, 2020). Voorzien in deze basisbehoeften betekent dat het belangrijk is dat medewerkers zoeken naar een evenwicht tussen structuur en controle enerzijds, én het geven van bewegingsruimte anderzijds (Van der Helm et al., 2011; Clark Craig, 2004). Van der Helm (2011) geeft in zijn onderzoek aan dat een leefklimaat als open of veilig (Moore et al., 2017) ervaren moet worden (en dus gericht op bovenstaande factoren), wat het tegengestelde is van een gesloten leefklimaat dat gedomineerd wordt door onveiligheid, repressieve handelingen en regels. De Valk (2017) deed onderzoek naar de aanwezigheid en invloed van repressie in residentiële jeugdzorg. Ze toont aan dat repressief handelen de gerichtheid op autonomie, verbondenheid en competenties, zoals naar voren geschoven in de zelfdeterminatietheorie (Ryan & Deci, 2017), bedreigt en zo ook de vrijwaring van de kinderrechten in gevaar brengt (Höfte, et al., 2021).

Hoewel we kunnen stellen dat er een algemene consensus is over het belang van een positief leefklimaat en we reeds een aantal sleutelementen daarvoor konden identificeren, lijkt het moeilijk (en ook niet wenselijk) om een pasklare handleiding op te stellen om een positief leefklimaat in de dagelijkse werking van residentiële jeugdzorg te implementeren (Harder & Knorth, 2015; Jongepier & Struijk, 2008; Knorth, 2005; Leipoldt et al., 2019). Bovenstaande toont wel aan dat de professional één van de belangrijkste sleutelementen is in de vormgeving van het leefklimaat. Daarom willen we hen graag (1) vragen wat zij als belangrijk beschouwen in de organisatie van een positief leefklimaat. Daarnaast willen we (2) zicht krijgen op de elementen die de ontwikkeling van een positief leefklimaat onder druk zetten. Deze 2 onderzoeksvragen staan in deze studie centraal.

2. Methodologie

2.1 Onderzoekopzet en participanten

Dit onderzoek is gelinkt aan het Back to Basics project, dat zich gefocust heeft op de monitoring en de verbetering van het leefklimaat in de 12 deelnemende residentiële jeugdzorg organisaties in Vlaanderen (Levrouw et al., 2018). 10 van de 12 participanten werden geïnterviewd¹.

Organisaties in de residentiële jeugdzorg zijn non-profit organisaties die erkend en gesubsidieerd worden door de Vlaamse overheid. Een team van leefgroepbegeleiders is er samen verantwoordelijk voor de dagelijkse begeleiding en ondersteuning van de kinderen die er verblijven. Gemiddeld leven 10 kinderen samen in een leefgroep. De teams worden meestal aangestuurd en

¹ Zie tabel 1

ondersteund door een pedagogisch coördinator (de participanten van deze studie). Deze coördinatoren zijn mede verantwoordelijk voor de organisatie van een positief leefklimaat. Ze coachen en ondersteunen de leefgroepbegeleiders in hun dagelijks werk.

In het Back to Basics project hadden 12 organisaties als doel om het leefklimaat in hun organisatie te verbeteren. Back to basics is ontstaan vanuit een intensieve zoektocht naar een positief leefklimaat van één voorziening, de Vereniging Ons Tehuis te Ieper. Zij besloten na de eigen zoektocht, een traject op te zetten met andere organisaties in Vlaanderen: 13 organisaties stelden zich kandidaat, 12 organisaties werden weerhouden. Grootste factor om dat te doen was de mate van bereidwilligheid en engagement. De organisaties stelden zelf iemand aan die aan Back to Basics zou deelnemen en het project intern in de eigen organisatie zou vorm geven. De participanten volgden een leertraject dat bestond uit twee reflectiedagen en verschillende intervisiemomenten. Het leertraject formuleerde twee grote doelstellingen: vooreerst legde men de focus op de ontwikkeling van een gemeenschappelijke taal over wat kan begrepen worden onder een positief leefklimaat, rekening houdend met de verschillende waarden en de organisatiecultuur. Als tweede stond men stil bij het implementeren van een monitoringcyclus om het leefklimaat op een systematische manier te bespreken en te verbeteren. Daarvoor gebruikte men de Plan-Do-Check-Act (PDCA) cyclus. Die cyclus was belangrijk om zowel kinderen als de begeleiders een stem te geven in dit proces (Levrouw et al., 2018). Hiervoor gebruikten de organisaties gestandaardiseerde vragenlijsten die bevragen hoe het huidige leefklimaat ervaren wordt: de Prison Group Climate Instrument (PGCI) (Van der Helm, 2011), de Group Climate Instrument (GCI) (Strijbosch et al., 2014), de Children's Alliance Questionnaire (CAQ) (Roest, Van der Helm, Strijbosch, Van Brandenburg, & Stams, 2014), en de Adolescence Treatment Motivation Questionnaire (ATMQ; Van der Helm, 2012). In dit artikel staan we niet stil bij deze kwantitatieve gegevens maar focussen we op de perceptie van de deelnemers aan het traject.

De PDCA-cyclus kende volgende stappen: (a) eerst en vooral werden de minderjarigen en het team van begeleiders geïnformeerd; (b) daarna werden de data over het gepercipieerde leefklimaat via de gestandaardiseerde vragenlijsten (zie hierboven) verzameld; (c) de resultaten werden besproken met zowel de minderjarigen als het team van leefgroepbegeleiders; (d) vanuit deze besprekingen werden er vervolgacties en afspraken vastgelegd; (e) het leefklimaat werd na een viertal maanden opnieuw besproken met minderjarigen en leefgroepbegeleiders; (f) na zes maanden werd een tweede cyclus gestart met een nieuwe afname van de gestandaardiseerde instrumenten (cfr. stap a). Dit proces werd iteratief herhaald.

Tijdens de intervisiemomenten van het Back to basics project kwamen de 12 participanten samen in twee verschillende groepen om samen te reflecteren op het gelopen proces in de eigen voorziening. Daarna ging men terug naar de organisatie met nieuwe input die men tijdens de interviews verkregen had. Tijdens het ganse verloop van het project werden good practices met elkaar gedeeld maar

ook spanningen en obstakels besproken om een goed leefklimaat te ontwikkelen. Deze input werd verzameld in een adviesrapport voor andere organisaties en de overheid².

10 van de 12 participanten namen deel aan dit onderzoek (twee participanten konden niet deelnemen omwille van persoonlijke redenen). De participanten waren twee mannen en acht vrouwen. Negen van de participanten waren tussen de 30 en 45 jaar oud. Één iemand was tussen de 55 en 60 jaar oud. Allen werkten meer dan vijf jaar in de residentiële jeugdzorg. Vier verschillende types organisaties namen deel in dit onderzoek: zes ‘klassieke’ residentiële jeugdzorgsettings gericht op langdurige trajecten, drie gesloten settings, één setting specifiek gericht op baby’s, peuters en jonge kinderen (max. 12 jaar oud) en één organisatie gericht op diagnostiek en oriëntatie gekoppeld aan eerder kortdurende residentiële trajecten (0 tot 20 jaar).

2.2 Procedure en instrumenten

In dit onderzoek maakten we gebruik van semi-gestructureerde interviews. Deze werden onmiddellijk na de afloop van het project afgenomen. Er werd gebruik gemaakt van een topic-lijst, gericht op de elementen om een positief leefklimaat te ontwikkelen en de spanningen die daarmee gepaard gaan. De interviews startten met een eerdere informele vraag en babbel, om dan dieper in te gaan op het onderwerp via volgende vragen: “wat begrijp jij onder de term een positief leefklimaat?”; “Welke elementen zijn daarbij belangrijk?”; “wat zijn voor jou positieve ervaringen in de organisatie van een positief leefklimaat?”; “Welke spanningen ervaar je om een positief leefklimaat te bestendigen?”; “Op organisatieniveau?”; “Op beleidsniveau?”; “Als de minister jouw advies zou vragen, wat zou je hem graag willen meegeven in verband met dit thema?”. Alle participanten werden geïnterviewd in een residentiële jeugdzorgorganisatie. De interviews namen tussen de 48 – 90 minuten in beslag.

Deze studie werd goedgekeurd door de ethische commissie van de faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen van de Universiteit Gent (2016/93). Alle respondenten kregen de nodige informatie en tekenden een informed consent voor deelname aan het interview.

2.3 Data analyse

Thematische analyse is een onderzoeksmethode die gebruikt wordt om patronen in data te identificeren, te analyseren en te coderen (Braun & Clarke, 2006). Deze studie maakt gebruik van een thematische analyse om een meer gedetailleerd beeld te krijgen van hoe de ontwikkeling van een positief leefklimaat gepercipieerd wordt en welke spanningen daarmee gepaard gaan. We maakten gebruik van een inductieve analyse, wat inhoudt dat we niet gestart zijn van een bestaande theorie of kader. De analyse ontstond vanuit de data (Braun & Clarke, 2006). Het analyseproces werd meermaals herhaald, waarbij er heen en weer werd gegaan tussen de data en de codes (Braun & Clarke, 2006). Tijdens het transcriberen van de data, werd de interviewer vertrouwd met het analysemateriaal. Dit leidde tot een

² [Documenten AWL | VOT Jeugdhulp](#)

eerste taxatie van initiële codes gerelateerd aan bepaalde kenmerken van een positief leefklimaat. In een volgende fase werden de codes, gerelateerd aan de ervaren spanningen door de participanten, verder verkend. Om de betrouwbaarheid van het codeerproces te verhogen, analyseerde de tweede auteur drie interviews. Alle codes en thema's werden verder gereviewd, besproken en gefinaliseerd tussen alle auteurs.

3. Resultaten

3.1 Cruciale elementen in de ontwikkeling van een positief leefklimaat

Tijdens de interviews benoemden de participanten verschillende elementen die als belangrijk ervaren werden in relatie tot de ontwikkeling van een positief leefklimaat in hun organisatie. Een eerste element dat tussen de participanten gedeeld werd, is de idee dat een leefgroep een klimaat moet organiseren dat zoveel mogelijk aanleunt bij normale leefomstandigheden (vergelijkbaar met de levensomstandigheden van kinderen en hun context die niet in een residentiële jeugdhulporganisatie wonen). Om dat doel te bereiken, beschrijven de meerderheid van de participanten hoe ze huiselijke momenten proberen te creëren, door bv. samen spelletjes spelen, samen naar de winkel te gaan, samen televisie te kijken etc.:

Respondent acht: “het is zo leuk, als een begeleider, om te kunnen... met twee kinderen die niet naar de speelpleinwerking gaan, ... om samen te kiezen wat we gaan eten ‘s avonds en samen naar de winkel te gaan... om tijd te hebben om zo’n dingen samen te doen... ik denk, dat dat kenmerken zijn van het gewone leven. (...) als ik verhalen hoor van collega’s die hier al lang werken... dan denk ik soms dat het vroeger gezelliger was dan nu. Ik hoor hen verhalen vertellen over voetbalwedstrijden, dat ze terugkeerden van thuis om samen met de gasten een televisieserie te bekijken, en dat begeleiders hun eigen kinderen mee brachten...”

Enkele participanten geven aan dat het belangrijk is om alle belangrijke personen in het netwerk te betrekken, als je een familiale omgeving wil creëren, met minimaal het kind, zijn context en de begeleiders zelf. Ouders moeten dat ook voelen als ze op bezoek komen. In dit geval geven begeleiders aan dat ze proberen om samen met ouders die dagelijkse momenten te delen, bv. zoals het kind in bad stoppen of om samen te eten.

Daarmee samenhangend benoemen een aantal participanten het belang van een gezellige, familiale infrastructuur. Dit werd geïllustreerd tijdens één van de gesprekken met een participant waarbij men in de voorziening nadacht over de bouw van een nieuwe infrastructuur:

Respondent vier: “vroeger tekende de architect iets waarop wij dan wijzigingen aanbrachten. Vandaag hebben wij eerst een ontwerp klaar dat ontwikkeld werd vanuit het perspectief van begeleiders op wat we nodig hebben. Bijvoorbeeld, dat het mogelijk moet zijn om de kinderen in mijn leefgroep te zien maar ook een plaats hebben om te spelen in een tuin waar ze zich kunnen verstoppen, terwijl in het verleden, de tuin open moest zijn en de bomen gesnoeid”.

Hoewel de participanten een huiselijke leefomgeving belangrijk vinden, gaven anderen aan dat we ook niet naïef moeten zijn en het bijzondere karakter van residentiële jeugdzorg nooit kunnen negeren, alsook dat het moeilijk en zelfs onmogelijk blijkt om een echte familiale, huiselijke context te organiseren die kan vergeleken worden met een gemiddeld huishouden “aangezien kinderen weten dat

dat niet hetzelfde is zoals thuis” (respondent vijf). Hiermee rekening houdend stellen enkele participanten dat we voorzichtig moeten zijn met een overload aan regels en verwachtingen, twee valkuilen die een gewoon leefklimaat bemoeilijken:

Respondent acht: “in een familie heb je niet over alles regels. Een kind moet een kind kunnen zijn. We moeten onze verwachtingen niet te hoog leggen. Ik zie dat, soms, in een leefgroep, hebben we hogere verwachtingen dan in een normaal gezin.”

Een ander element dat naar voren geschoven werd om een positief leefklimaat te creëren, is de relatie tussen het kind en de begeleider. De participanten benadrukken het belang van deze relatie aan de hand van een aantal basiswaarden en -kenmerken, zoals gewoon aanwezig zijn, geloven in het kind zijn of haar unieke kwaliteiten, luisteren, samen dingen doen, samen niets doen, hem ruimte geven om te experimenteren en hen betrekken in dagelijkse acties en beslissingen:

Respondent zes: “ja... er zijn. Soms niet te veel doen. Gewoon aanwezig zijn. Soms, ik heb de indruk dat die kwaliteiten... degene zijn die het meest werken en het meest door de jongeren geapprecieerd worden. Breng tijd met ons door. Doe daarom niet veel, maak gewoon tijd voor ons, Aanwezig zijn, mentaal aanwezig zijn, niet in de zin van aanwezig zijn met je laptop in de groep, daar gaat het niet over”.

De ontwikkeling van een positief leefklimaat gaat niet enkel over het creëren van een huiselijke omgeving of over het investeren in een responsieve relatie met de jongeren. Vaak heeft het ook te maken met het functioneren van de begeleider an sich. In die context benadrukken participanten dat het stressniveau van begeleiders ook effect heeft op het gedrag van de jongeren en we beide dus dienen te benaderen als twee communicerende vaten:

Respondent zes: “je ervaart dat, als de begeleiders gerustgesteld zijn, hun stressniveau een impact heeft op de jongeren. Als de begeleiders zenuwachtig zijn in een crisissituatie, wees maar zeker dat ook de jongeren zenuwachtig zijn”.

3.2 Obstakels om een positief leefklimaat te creëren

De participanten gaven tijdens het interview aan dat de organisatie van een positief leefklimaat geen evidente opdracht is aangezien ze een aantal obstakels ervaren om dat te doen. Vooreerst zijn er organisatorische en managementaspecten (bv. de arbeidswetgeving) die druk zetten op de realisatie van een positief leefklimaat. Sommige participanten geven aan dat de overheid andere criteria naar voren

schuift om residentiële jeugdhulp te organiseren, andere dan de normaliserende kernaspecten om een positief leefklimaat te organiseren:

Respondent vijf: "(...) er is een grote focus op het gebruik van methodieken, de focus op therapie, etc. We hadden zoiets van... wij ervaren ook die evolutie (...). Maar we voelen ook dat er een nood is om te evolueren naar... hoe zouden we in die leefgroepen op een normale manier kunnen ondersteunen en begeleiden"?

Verder ziet de overheid het gebruik van residentiële jeugdzorg als de laatste mogelijke keuze van zorg, liefst zo kort als mogelijk. Dit beeld wordt volgens de respondenten gevoeld op het organisatieniveau. Sommige respondenten ervaren de ontwikkeling van een positief leefklimaat als ondergeschikt aan andere verwachtingen die cliënten in residentiële zorg zouden moeten ondersteunen.

Respondent drie: "ja, procedure, groeivolume (...) niveau één, twee, drie, vier, een stem geven aan dit en dat en dan denk ik... intakeprocedure, ok, dat hebben we. Nazorgprocedures, ja, dat hebben we. Een dossier beheren, ja, dat doen we en dan denk ik... we kennen de procedures niet. En dan moet ik tijdens de teamvergaderingen zeggen: mensen, kwaliteitszorg, kan je daar nog eens aan denken en dat, en eigenlijk wil ik dat niet. Op de teamvergaderingen wil ik kunnen praten over: hoe kan ik dat kind zo goed mogelijk ondersteunen".

Tegelijkertijd verwoorden de participanten het belang om samen met het team en de supervisor ervaringen uit te wisselen over het aanwezige klimaat en gezamenlijk acties af te spreken.

Respondent zeven: "(...) het leefklimaat... in de leefgroep aanwezig zijn is heel belangrijk. Door extra aandacht te schenken daaraan en hard te werken aan de organisatie van het leefklimaat, tonen we hoe belangrijk we dat vinden".

Verder beschrijven de meeste participanten hoe hard ze de nood voelen om zichzelf te verantwoorden en elke actie en beslissing te registreren in handelingsplannen, procedures en registraties – wat opnieuw leidt tot het feit dat begeleiders tijd hebben om in te zetten op een positief leefklimaat waarbij er ruimte is om samen met de minderjarigen dingen te doen. Volgens de participanten zorgt deze vicieuze cirkel ervoor dat de organisatie van het leefklimaat verwaarloosd wordt. Daarbovenop versterkt dit alles het ambivalente idee van residentiële jeugdzorg als een effectieve vorm van zorg en de idee van een residentiële jeugdzorg als *last resort*. Bijgevolg hebben de respondenten twijfels over hoe men nu precies moet inzetten op een positief leefklimaat en vragen ze zich af welke elementen nodig zijn om in deze context op een professionele manier te handelen:

Respondent twee: je kan niet handelen zonder je acties te verantwoorden en zonder ieder zijn toestemming. Ze verwachten veel en ze verwachten dat de jongeren niet vluchten en dat ze goed gedrag stellen en dat ze alles doen wat je zegt – en terzelfdertijd moeten we heel voorzichtig zijn hoe we de dingen aanpakken.

Bijgevolg geven de respondenten aan dat het heel moeilijk is om de functie als leefgroepbegeleider uit te oefenen. Naast het feit dat er niet meer zoveel tijd over blijft om met de kernaspecten bezig te zijn, beschrijven ze ook het negatieve beeld over werken in residentiële jeugdzorg in het algemeen en geven volgende aan:

Respondent 6: je zou “je bijna schuldig voelen als je residentieel werkt”.

Vanuit dit perspectief zullen we in wat komt dieper ingaan op de professionaliteitsopvatting in residentiële jeugdzorg.

3.3 Een professional in een leefgroep zijn

De respondenten worstelen met hoe ze de professionaliteitsopvatting moeten definiëren in relatie met de organisatie van een positief leefklimaat. Wat betekent het om in residentiële jeugdzorg te werken? En welke vorm van professional wil men kunnen inzetten; welk soort professionaliteit is er nodig? De participanten hebben verschillende meningen over deze materie. Sommige respondenten linken professionaliteit aan dagdagelijkse waardegeladen acties, zoals samen koffie drinken of samen televisie kijken, in het achterhoofd rekening houdende met de context van residentiële jeugdzorg waarin de meeste acties evidence-based gestuurd dienen te zijn.

Respondent 3: “Ze hebben een voorkeur voor een leefgroepbegeleider die aanwezig is tussen de jongeren, die een warme welkom aanbiedt met een kopje koffie en die mensen welkom doet voelen, eerder dan een leefgroepbegeleider die de theorie of de wetgeving over vertrouwenpersoon kan uitleggen, of die weet dat je een handelingsplan moet opstellen binnen de 45 dagen”.

Andere participanten argumenteren dat zomaar iets proberen – of doen zonder gebruik te maken van wetenschappelijke of theoretische kennis en methodes – niet gewenst is. Andere collega's dragen de voorkeur uit naar een combinatie van beide benaderingen:

Respondent één: “als leefgroepbegeleider moet je ruimte hebben om je buikgevoel te gebruiken... dat is onze missie, het buikgevoel combineren met een vorm van professionaliteit. Als je een gesprek hebt, als pedagoog of als psycholoog, maar je hebt geen theoretisch kader,

dan zal je gesprek tot niets leiden... hetzelfde voor een leefgroepbegeleider, ik gebruik mijn buikgevoel maar ik weet ook dat ik ook mijn professionaliteit heb om mijn gesprek aan te toetsen”.

De organisatie van een positief leefklimaat lijkt een complexe vraag te zijn. Leefgroepbegeleiders vragen zich af hoe ze op een professionele manier kunnen handelen: als ze meer relationele handelingen inzetten, zijn ze dan professioneel in hun handelen? Ze vragen zich af of professioneel handelen synoniem staat voor het gebruik van *evidence-based* en *value-based* acties en hoe deze discours zich tot elkaar verhouden. Rekening houdende met alle taken die moeten uitgevoerd worden, vragen leefgroepbegeleiders zich af of ze nog altijd het mandaat en de tijd hebben om in hun relatie met de minderjarigen te investeren.

Respondent vier: “hoe gewoon mag gewoon zijn? Is het mogelijk om gewoon samen televisie te kijken zonder meer? En is het mogelijk dat een begeleider niet alles neerschrijft in de observaties, omdat hij gewoon Temptation Island aan het kijken was”?

De participanten kaarten ook de complexe situaties aan die kinderen eerder ervaren hebben in hun thuismilieu en het gebrek aan aangepaste ondersteuning en expertise om die situaties te kunnen hanteren. Bijgevolg wordt residentiële jeugdzorg geconfronteerd met complexe problemen die vaak gespecialiseerde ondersteuning en/of behandeling vragen. Ze vragen zich af hoe dit verzoenbaar is met de organisatie van een positief leefklimaat en de ontwikkeling van de nodige professionaliteit in deze.

Respondent vier: “ik zeg dat omdat, op dit moment, in onze leefgroepen met jonge kinderen, worden de helft van de kinderen georiënteerd naar meer gespecialiseerde hulp, zeer complexe problematieken, ook op jonge leeftijd. Dit feit, in combinatie met een grote groep, twaalf, weegt hard door. Daar zien we dat de veiligheid voor die en alle kinderen in gevaar komt. Dus, dan denk ik, als we jeugdhulp zouden kunnen organiseren die vlugger en meer geschikt is als antwoord op die problemen, dan zou ik onmiddellijk tekenen voor die vormen van zorg omdat we die jonge mensen niet helpen en we weten dat al op de intake: dit zal zwaar zijn”.

4. Discussie

Het onderwerp van deze studie was tweeledig: enerzijds wilden we onderzoeken hoe organisaties in de residentiële jeugdzorg een positief leefklimaat definiëren en percipiëren. Anderzijds wilden we nagaan met welke obstakels organisaties te maken krijgen om een positief leefklimaat te kunnen organiseren.

In relatie tot de eerste onderzoeksvraag, benoemden de respondenten belangrijke elementen om een positief leefklimaat te organiseren, zoals het creëren van een veilige omgeving, samen met alle

belangrijke contextfiguren in een huiselijke infrastructuur waarin kwaliteitsvolle relaties tussen jongeren en begeleiders mogelijk zijn (Baart, 2001; Harder, Knorth & Zandberg, 2006; Ryan & Deci, 2017; Van der Helm, 2011; Schaftenaar, 2018). De participanten benadrukten het belang van zo normaal mogelijke zaken zoals: samen koken; gewoon aanwezig zijn; hen niet overladen met ontwikkelingsgerichte en gedragsmatige verwachtingen, én het hebben van een relatie met iemand die (onvoorwaardelijk) in je gelooft. Het belang van die ‘gewone’ elementen werd reeds benadrukt in literatuur (Avby, 2014; Mc. Lean, 2015; Ward, 2003). Buber (1970) en Biesta (2011) wezen reeds op dit belang door aan te geven dat het in die settings niet gaat over het dicteren van wat als goed, kwaad of ‘de norm’ gedefinieerd kan worden. “Wat pedagogisch vruchtbaar is, is niet de pedagogische bedoeling maar de pedagogische ontmoeting” (Buber, 1970, p. 62). Wat in de gesprekken niet aan bod kwam maar waar Buber (1970) ons reeds terecht op wees, is het feit dat conflicten onderdeel zijn van die opvoedingsrelatie en belangrijke leermomenten in de ontwikkeling an sich. Zoals ook aangegeven door de participanten, is het belangrijk te begrijpen dat zowel jongeren als begeleiders samen het leefklimaat vorm geven (De Swart, 2011; Levrouw et al., 2018) en (het welbevinden van) beide een invloed op elkaar heeft (Mc. Lean, 2015; Van der Helm, 2019; Dekker & Van Miert, 2020).

De opsomming van een aantal essentiële elementen, zou kunnen pretenderen dat de ontwikkeling van het leefklimaat in een residentiële setting te vatten is in een pasklare, helder te definiëren handleiding. Dit hebben we als onderzoeker geenszins willen beogen bij het opstellen van de eerste onderzoeksvraag. Het leefklimaat is moeilijk te vangen in een set van pasklare antwoorden (Jongepier & Stuijk, 2008). Mollenhauer (2017) geeft aan dat ‘de setting’ nooit op zich staat maar gezien moet worden in het licht van zijn historisch – culturele invulling ervan, én van de waardegeladen betekenis die aan deze prominente plek gegeven wordt. Daarin geven o.a. begeleiders hun hulpverleningsrelatie vorm vanuit hun eigen bril. In dit opzicht is het belangrijk verder te kijken dan enkel aspecten gelinkt aan de jongere én de begeleider én dus ook organisatorische aspecten van de setting mee in rekening te nemen (Leipoldt et al., 2019).

Hoewel begeleiders ernaar streven om kinderen zo veel mogelijk te ondersteunen in hun ontwikkeling, zijn ze zich er tegelijk van bewust dat een leefgroep in dat opzicht niet vergeleken kan worden met een echt thuismilieu en dat het bovendien ‘thuis’ ook niet kan vervangen. Anglin (2004, p. 178) geeft aan dat het streven naar een huiselijk milieu in een institutionele setting moeilijk te realiseren is. Hij beschrijft de paradox van het gewone in residentiële jeugdzorg: hoe kan een artificiële leefomgeving, zoals een leefgroep met een team, de gewone ontwikkeling aanmoedigen? Rekening houdend met de spanningen waarmee residentiële jeugdzorg te maken krijgt, werd het helder dat de organisatie van deze gewone zaken moeilijk is. Deze spanningen tonen zich in verschillende elementen zoals bv. organisatorische aspecten, registratietaken, de complexiteit van situaties etc. We gaan hier dieper op in.

Vanuit een visie op residentiële jeugdzorg als *last resort*, is deze hulpverleningsvorm geëvolueerd richting een noodzakelijke vraag tot professionalisering en daarmee gepaard gaand, een

groeïend gebruik van *evidence-based* methodes (Harder, Knorth, & Kalverboer, 2016; James, 2014; McLean, 2015; Potting et al., 2010; Whittaker, Del Valle, & Holmes, 2015). Deze evolutie werd gevoed door een groeiende consensus in wetenschap en praktijk dat het belangrijk is om wetenschappelijke kennis te genereren over acties en methodes waarvan we weten dat ze werken (James, 2014; Harder & Knorth, 2015). Tegelijk kenmerkt residentiële jeugdzorg zich door een cultuur van *learning through living* wat het moeilijk maakt om het klimaat van een setting in residentiële jeugdzorg te vangen in een vaste set van methodieken (Jongepier & Struijk, 2008; Whittaker, et al., 2016) die we in een gefixte leefgroep kunnen onderzoeken op hun werkbaarheid. Verder geven de participanten aan dat een té strikte focus op de toepassing van een aantal evidence-based methodieken druk kan zetten op de ontwikkeling van een aantal essentiële gewone elementen zoals hierboven omschreven. Niet in staat zijn om die gewone elementen te ontwikkelen kan de ontwikkeling van jongeren paradoxaal genoeg hinderen en het beeld van residentiële jeugdzorg als *last resort* bestendigen. Begeleiders kunnen daardoor minder connectie ervaren en zich minder gemotiveerd voelen (Ryan & Deci, 2017). Als gevolg kunnen ze zich gedwongen voelen om de job te verlaten wat opnieuw implicaties heeft voor de relationele continuïteit tussen jongeren en begeleiders (Naert, Roose, Rapp, & Vanderplasschen, 2017).

Bovendien benadrukken een aantal studies (e.g. Levrouw et al., 2018; Clark & Newman; 1997; Ledoux, 2004; Tsui & Chueng, 2004) dat de groeiende organisatorische verwachtingen in residentiële jeugdzorg ten koste kunnen gaan van het creëren van een positief leefklimaat. De participanten in deze studie bevestigen deze spanning. De focus op de effectiviteit en efficiëntie, kan mogelijk leiden tot minder kansen voor de begeleiders om tijd door te brengen met, én te investeren in een relatie met kinderen en adolescenten.

Rekening houdende met deze evoluties lijkt de organisatie van een positief leefklimaat complex. Kunnen begeleiders nog op een relationele manier te werk gaan, niet echt wetende of deze professionaliteitsopvatting ondersteund wordt door de organisatie en de overheid (Kunneman, 2007)? Bijvoorbeeld, worden begeleiders nog toegelaten om samen met de jongeren te koken en te investeren in hun relatie (Mc.Leod, 2010; Tobon, 2015)? Is het ok als ze samen televisie kijken? En wordt dat dan gezien als echt professioneel werk of als een pauze van het methodische groepswork? Zijn organisaties nog in de mogelijkheid om er op te vertrouwen dat hun begeleiders ten allen tijde handelen in het belang van het kind, ook als dat op een verschillende manier gebeurt? Van Lanen (2013) zegt dat, wanneer er een grotere professionaliteit gevraagd wordt, we het meestal hebben over het willen weten welke handelingen we moeten gebruiken en doen ‘wat werkt’ – maar deze assumptie is vaak moeilijk om te hanteren in een complexe context zoals het leefklimaat, waarbij een *common element* – benadering gepromoot wordt als fundamenteel en waarbij deze elementen in bepaalde situaties kunnen werken en in andere niet (Lee & McMillen, 2017).

De resultaten van deze studie moeten voorzichtig beschouwd worden omdat we ons baseren op de kwalitatieve informatie van een kleine groep van respondenten. Dat maakt het moeilijk om de resultaten te generaliseren. Daarnaast werd het perspectief van de jongeren zelf in dit onderzoek slechts

impliciet meegenomen. In vervolgonderzoek zouden ook jongeren over deze materie bevroegd kunnen worden. Niettemin geeft deze studie ons een aantal belangrijke inzichten over de nodige elementen in een leefklimaat en de spanningen waarmee begeleiders en organisaties geconfronteerd worden. Meer onderzoek op deze thema's is aangeraden. Vooreerst lijkt het ons waardevol om de invloed van de beeldvorming van residentiële jeugdzorg op het werk van een begeleider, één van de belangrijkste elementen in een leefklimaat, te analyseren. Tot slot lijkt het ons boeiend verder te verkennen op welke manier begeleiders worstelen met de professionaliteitsopvatting, gelinkt aan de ontwikkeling van het leefklimaat in een bepaalde setting.

Referenties

Anglin, J. P. (2004). Creating “well-functioning” residential care and defining its place in a system of care. *Child and Youth Care Forum*, 33(3), 175–192.

Attar-Schwartz, S. (2013). Runaway behaviour among adolescents in residential care: The role of personal characteristics, victimization experiences while in care, social climate, and institutional factors. *Children and Youth Services Review*, 35 (2), 258–267. doi: 10.1016/j.childyouth.2012.11.005

Avby, G. (2014). Professional practice as processes of muddling through: a study of learning and sense making in social work. *Vocations and learning*, 8, 95-113. doi:10.1007/s12186-014-9123-y

Baart, A. (2001, derde vermeerdeerde druk 2011). *Een theorie van presentie*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Bettelheim, B. (1967). *Liebe allein genügt nicht. Die erziehung emotional gestörter kinder*. Stuttgart: Ernst Klett.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101.

Broekaert, E. (red.). (2000). *Handboek bijzondere orthopedagogiek*. Antwerpen: Garant.

Buber, M. (1970). *Voordrachten over opvoeding en autobiografische fragmenten*. Utrecht: Bijleveld.

Cameron, C. & Moss, P. (2011). *Social pedagogy and working with children and young people. Where care and education meet*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Clark Craig, S. (2004). *Rehabilitation versus control: An organizational theory of prison management*. *The Prison Journal*, 84 (4 - Supplement), 92-114. doi:10.1177/0032885504269394

Clark, J. , & Newman, J. (1997). *The Managerial State*. Londen: SAGE.

Daly, L.D., Heufner, C.J., Bender, R.K., Davids, J.L., Whittaker, K.J., & Thompson, W.R. (2018). Quality care in therapeutic residential programs: definition, evidence for effectiveness, and quality standards, *residential treatment for children & youth*, 35 (3), 242–262. doi: 10.1080/0886571X.2018.1478240

Dekker, A., & Van Miert, V. (2020). Een uitdagende uitdaging: het belang van aandacht voor het werkklimaat van medewerkers. In A. Harder, E. Knorth, & C. Kuiper (red.), *Uithuisgeplaatste jeugdigen. Sleutels tot success in behandeling en onderwijs*, (pp. 109 – 117), Amsterdam: SWP uitgeverij.

De Swart, J. (2011). *De professionele jeugdzorgwerker. Kenmerken van jeugdzorgwerkers in relatie tot kwaliteit van de jeugdzorg (Proefschrift)*. Vrije Universiteit Amsterdam

De Valk, S., Kuiper, C., Van der Helm, G.H.P, Maas, A.J.J.A., & Stams, G.J.J.M. (2017). Repression in residential youth care: a qualitative study examining the experiences of adolescents in open, secure and forensic institutions. *Journal of adolescent research*. doi: 10.1177/0743558417719188

Dozier, M., Kaufman, J., Kobak, R., O'Connor, T. G., Sagi-Schwartz, A., Scott, S., . . . Zeanah, C. H. (2014). Consensus statement on group care for children and adolescents: A statement of policy of the American Orthopsychiatric Association. *American Journal of Orthopsychiatry*, 84, 219–225.

European Convention on Human Rights, 2013.
https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

Frensch, K. M., & Cameron, G. (2002). Treatment of choice or last resort? A review of residential mental health placement for children and youth. *Child & Youth Care Forum*, 31, 307-339.

Gross, T.J., Duppong Hurley, K., Sullivan, J.J., Lambert, M.C., Van Ryzin, M.J., & Thompson, R.W. (2015). Program records as a source for program implementation assessment and youth outcomes

predictors during residential care. *Children and Youth Services Review*, 58, 153–162. doi: 10.1016/j.childyouth.2015.09.016

Harder, A.T., Knorth, E.J., & Kalverboer, M.E. (2016). The inside out? Views of young people, parents, and professionals regarding successful secure residential care. *Child and Adolescent Social Work Journal*. doi: 10.1007/s10560-016-0473-1

Harder, A.T., Knorth, E.J., & Zandberg, T. (2006). *Residentiële jeugdzorg in beeld: een overzichtsstudie naar de doelgroep, werkwijzen en uitkomsten*. Amsterdam: uitgeverij swp.

Heynen, E.J.E., van der Helm, G.H.P., Cima, M.J., Stams, G.J.J.M., & Korebrits, A.M. (2017). The Feelings of others don't impress me much – effects of living group climate on empathy in adolescent male offenders. *Psychiatry, Psychology and Law*, 24(1), 118-127. doi: 10.1080/13218719.2016.1188440

Hofte, S.J.C., Kuiper, C.H.Z., Van der Helm, G.H.P., De Valk, S.M. & Stams, G.J.J.M. (in press) (2020), 'Children's rights in secure residential youth care in the Netherlands', *International Journal of Children's Rights*.

James, S. (2011). *Preliminary findings of a survey of California group homes*. Presented at the Conference of the California Alliance of Child and Family Services, Napa, CA.

James, S. (2014). What works in group care? A structured review of treatment models for group homes and residential care. *Children and Youth Services Review*, 33, 301–321.

Jongepier, N., & Struijk, M. (2008). Tijd voor herwaardering van het pedagogisch basisklimaat. *Jeugd en Co Kennis*, 2, 19-25.

Kok, J.F.W. (1984). *Specifiek opvoeden in gezin en school, dagcentrum en internaat*. Leuven/Amersfoort: Acco.

Kruijf, M.P. (2019). *Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen: de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten (proefschrift)*. Universiteit Leiden.

Kunneman, H. (2007). Sociaal werk als laboratorium voor normatieve professionalisering. *Ethische perspectieven*, 17(2), 92-107.

Ledoux, M. (2004). *Waar zijn we toch mee bezig. Institutionele Psychotherapie in weerstand en dialoog met de kwaliteitspsychiatrie*. Kessel-Lo: Acco.

Lee, B. R., & McMillen, J. C. (2017). Pathways forward for embracing evidence-based practice in group care settings. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 25, 19–27. doi:10.1177/1063426616688210

Leipoldt, J.D., Kaye, N.S., Harder, A.T., Grietens, H., & Rimehaug, T. (2018). Refining the COPES to measure social climate in therapeutic residential youth care. *Child and youth care forum*, 47, 173 – 197. doi: 10.1007/s10566-017-9424-z

Leipoldt, D.J., Harder, T.A., Kaye, S.N., Grietens, H., & Rimehaug, T. (2019). Determinants and outcomes of social climate in therapeutic residential youth care: a systematic review. *Children and youth services review*, 99, 429 – 440.

Leipoldt, J.D., & Strijbosch, E.L.L. (2020). Een positief leefklimaat in gezinshuizen en residentiële leefgroepen. In A. Harder, E. Knorth, & C. Kuiper (red.), *Uithuisgeplaatste jeugdigen. Sleutels tot success in behandeling en onderwijs*, (pp. 109 – 117), Amsterdam: SWP uitgeverij.

Levrouw, D., Roose, R., Van der Helm, P., Strijbosch, E. & Vandeveld, S. (2018). Developing a positive living group climate in residential youth care: a single case study. *Child & Family Social Work*, 1-8. Doi: 10.1111/cfs.12467

McLean, S. (2015). Managing behaviour in child residential group care: unique tensions. *Child & Family Social Work*, 20, 344-353.

Mc.Leod, A. (2010). ‘A friend and an Equal’: Do young people in care seek the impossible from their social workers? *The British journal of social work*, 40 (3), 772 – 788. doi: [10.1093/bjsw/bcn143](https://doi.org/10.1093/bjsw/bcn143)

Mollenhauer, K. (2017). *Vergeten samenhang. Over cultuur en opvoeding*. Culemborg: Phronese

Moore, T., McArthur, M., Death, J., Tilbury, C., & Roche, S. (2017). Young people's views on safety and preventing abuse and harm in residential care: 'It's got to be better than home. *Children and youth services review*, 81, 212 – 219.

Moos, R. H. (1975). *Evaluating correctional and community settings*. New York: Wiley-Interscience

Mortelmans, D. (2018). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco

Naert, J., Roose, R., Rapp, R.C., & Vanderplasschen, W. (2017). Continuity of care in youth services: a systematic review. *Children and youth services review*, 75, 116 – 126. Doi: 10.1016/j.childyouth.2017.02.027

Pinchover S., & Attar-Schwartz, S. (2014). Institutional social climate and adjustment difficulties of adolescents in residential care: the mediating role of victimization by peers. *children and youth services review*, 44, 393-399. doi: 10.1016/j.childyouth.2014.07.005

Postle, K. (2002). Working 'between the idea and the reality': ambiguities and tensions in care managers work. *British journal of social work*, 32, 335-351

Potting, M., Sniekers, M., Lamers, C., & Reverda, N. (2010). Legitimizing social work: the practice of reflective professionals. *Journal of social intervention: theory and practice*, 19(3), 6-20.

Ros, N., Van der Helm, G.H.P., Wissink, I., Schaftenaar, P., & Stams, G.J.J.M., (2013). Institutional climate and aggression in a secure psychiatric setting. *The Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*. doi: 10.1080/14789949.2013.848460

Roest, J., Van der Helm, G.H.P., Strijbosch, E. Van Brandenburg, M., & Stams, G.J. (2014). Measuring therapeutic alliance with children in residential treatment and therapeutic day care: a validation study of the children's alliance questionnaire. *Research on social work practice*. doi: 10.1177/1049731514540478

Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2017). *Self-Determination Theory. Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. London: the Guilford press.

Schaftenaar, P. (2018). Contact gezocht. *Relationeel werken en het alledaagse als werkzame principes in de klinische forensische zorg*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.

Souverein, F. A., Van der Helm, G. H. P., & Stams, G. J. J. M. (2013). 'Nothing works' in secure residential youth care?. *Children and Youth Services Review*, 35, 1941–1945.

Strijbosch, E.L.L., Van der Helm, G.H.P., Van Brandenburg, M.E.T., Mecking, M., Wissink, I.B., & Stams, G.J.J.M. (2014). Children in residential care: Development and validation of a group climate instrument. *Research on Social Work Practice*, 24, 462-469.

Thoburn, J. (2016). Residential care as a permanence option for young people needing longer-term care. *Children and youth services review*, 69, 19 – 28.

Tobon, J. I., Reid, G. J., & Brown, J. B. (2015). Continuity of care in children's mental health: Parent, youth and provider perspectives. *Community Mental Health Journal*. doi: 10.1007/s10597-015-9873-5

Trieschman, A. E., Whittaker, J. K., & Brendtro, L. K. (Eds.). (1969). *The other 23 hours*. Chicago: Aldine.

Ter Horst, W. (1977). *Herstel van het gewone leven*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Tsui, M.S., & Chueng, F.C.H. (2004). Gone with the wind: the impacts of managerialism on human services. *British Journal of Social Work*, 34, 437–442.

Van der Helm. (2011). *First do no harm*. Amsterdam: SWP Publishers (proefschrift VU Amsterdam).

Van der Helm, G.H.P., Boekee, I., Stams, G.J.J.M., & van der Laan, P.H. (2011). Fear is the key. Keeping the delicate balance between flexibility and control in a Dutch youth prison. *Journal of children's services*, 4, 248 – 263.

Van der Helm, G.H.P., Stams, G.J.J.M., & Van der Laan, P.H. (2011). Measuring Group Climate in Prison. *The Prison Journal*, 91, 158-177.

Van der Helm, G.H.P.; Wissing, I.B.; De Jongh, T.; & Stams, G.J.J.M. (2012). Measuring treatment motivation in secure juvenile facilities. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 57(8). doi: 10.1177/0306624X12443798

Van der Helm, G.H.P., Beunk, L., Stams, G.J.J.M., & van der Laan, P.H. (2014). The relationship between detention length, living group climate, coping and treatment motivation among juvenile

delinquents in a youth correctional facility. *The Prison Journal*, 94(2), 260–275. doi: 10.1177/0032885514524884

Van der Helm, G.H.P., Kuipers, C.H.Z., & Stams, G.J.J.M. (2018). Group climate and treatment motivation in secure residential and forensic youth care from the perspective of self-determination theory. *Children and youth services review*, 93, 339 – 344.

Van der Helm, G.H.P. (Eds.). (2019). *Leefklimaat! Voor jeugd en volwassenen*. Amsterdam: SWP Publishers.

Van der Ploeg, J.D. (2005). *Behandeling van gedragsproblemen. Initiatieven en inzichten*. Rotterdam: Lemniscaat.

Van Lanen, M. (2013). *Wat doen sociaal werkers wanneer ze sociaal werk doen? Een etnografie van professionaliteit*. Delft: Eburon.

Van Loon, J. (2007). *Ontmanteling van de instituutszorg. Emancipatie en zelfbepaling van mensen met een verstandelijke handicap*. Middelburg: Arduin.

Verdrag inzake de Rechten van het Kind Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. [https:// www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2020-04/Kinderrechtenverdrag-NL.pdf](https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2020-04/Kinderrechtenverdrag-NL.pdf)

Ward, A. (2004). Towards a theory of the everyday: the ordinary and the special in daily living in residential care. *Child and youth care forum*, 33 (3), 209-225.

Whittaker, J.K., Del Valle, J.F., & Holmes, L. (Eds.). (2015). *Therapeutic residential care with children and youth: Developing evidence-based international practice*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Whittaker, J.K., Holmes, L., del Valle, J.F., Ainsworth, F., Andreassen, T., Anglin, J., & Zeira, A. (2016). Therapeutic residential care for children and youth: a consensus statement of the international work group on therapeutic residential care. *Residential treatment for children & youth*, 33 (2), 89-106.

